

Foto: Thomas Gunnarsson

Smällvedel finns på den svenska rödlistan över hotade arter och är placerad i kategorin starkt hotad (EN). Arten förekommer på ett tjugotal platser i mellersta Sverige, har en kraftigt fragmenterad utbredning och är minskande inom sitt utbredningsområde. Den är fridlyst i hela landet. För att försöka bryta den negativa utvecklingen har Naturvårdsverket låtit utarbeta ett årgårdsprogram som har som mål att gynna arten.

Smällvedel är en flerårig ärtväxt som kan bli upp till en halv meter hög och som har ett upprätt bus-

kigt växtsätt. Bladen sitter ganska tätt och är parbladiga med upp till femton par smala småblad. De gula blommorna sitter i långskaftade huvudlika klasar. Fodret är svart-hårigt. De mogna frukterna utgörs av olivgröna, 2–3 cm långa, uppblåsta baljor, som i början är tätt svarthåriga. Blomningen sker under juli och augusti. Frömogningen sker sent, i Jämtland brukar ungefär hälften av baljorna vara mogna i slutet av augusti.

Om man klämmer sönder de mogna baljorna hörs en liten knall, därav växtens svenska namn.

Rödlistan

Den svenska rödlistan upprättas av ArtDatabanken och fastställs av Naturvårdsverket. Listan uppdateras vart femte år. I rödlistan klassificeras växter och djur i olika hotkategorier beroende på hur stor risken är att arten ska försvinna ur landet.

Rödlistans kategorier:

RE – Försvunnen

CR – Akut hotad

EN – Starkt hotad

VU – Sårbar

NT – Missgynnad

DD – Kunskapsbrist

Foto: Jan Thomas Johansson

Foto: Margareta Edqvist

Smällvedel

är en art som är beroende av gles vegetation och markstörningar för sin föryngring och överlevnad. Den växer främst på torra och grusiga platser som glesa tallmoar och grusåsar. Smällvedel förekommer också längs vägar och järnvägar. Arten har endast ett tjugotal förekomster i Sverige, alla i Dalarna, Jämtland och Medelpad.

Många jämtländska förekomster finns utmed väg 87, där risken är stor att plantorna skadas genom anläggningsarbeten och av för tidig slåtter. Slåtter före 1 september innebär att mer än halva fröproduktionen går förlorad. Kantskärning av innerslänter är också ett stort hot då de flesta plantorna står alldeles innanför asfaltkanten. På några svenska lokaler har arten försvunnit på grund av markanvändning, som skogsavverkning och grustäkter. Smällvedel är en art som gynnas av brand.

Smällvedel finns inte i övriga Norden. Närmast växer den i Alperna och Karpaterna.

Smällvedel hittades första gången i Sverige 1879 av skolgossen Pål Grelson från byn Byberget i västligaste Medelpad. Grelson var elev till Erik Collinder, botanist och lärare i Medelpad. Fyndet rönt stort uppseende och många svenska botaniker besökte lokalen. Under perioden med växtbyten färdades apotekaren Per Adler till Byberget, och enligt egen utsägo grävde han upp alla exemplar av växten som nu endast kunde köpas via honom för två kronor arket. Lyckligtvis klarade arten sig kvar på lokalen och finns att beskåda i blomning i juli.

Foto: Stefan Grundström

Om du vill läsa mer om smällvedel eller om floraövervakning kan du besöka följande hemsidor:

Svenska Botaniska Föreningen:
www.sbf.c.se

ArtDatabanken:
www.artdata.slu.se

Naturvårdsverket:
www.naturvardsverket.se

Länsstyrelserna:
www.lst.se

Floraövervakning

Sveriges miljömål slår fast att alla arter ska förekomma i livskraftiga bestånd. Att kartlägga förekomsten av hotade växter är en viktig del i arbetet med att bevara arter och biologisk mångfald.

Projekt Floraväktarna är ett nätverk av växt- och naturintresserade personer som besöker de hotade arternas växtplatser för att räkna antalet plantor, upptäcka eventuella förändringar eller andra oroande faktorer. Floraväktarnas rapporter ligger till grund för en del av miljöövervakningen

och floravårdsarbetet i landet.

Andra viktiga delar i bevarandearbetet är nätverket Natura 2000 och arbetet kring åtgärdsprogrammen.

Naturvårdsverket har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram åtgärdsprogram för ett antal hotade kärlväxter som inte klarar att överleva utan särskilda åtgärder. Programmen är inte formellt bindande men syftar till att vara vägledande för arbetet med att bevara dessa arter i landet.

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest

skyddsvärda naturområden. Natura 2000-områden finns i alla medlemsländer och ska hejda utrotningen av arter och livsmiljöer. Ett fyrtiotal av Sveriges kärlväxter ingår i nätverket.

Vill du veta mer om floraövervakning eller informera om någon lokal för smällvedel hör gärna av dig till margareta.edqvist@telia.com som är samordnare för Floraväktarna.

Vill du diskutera kring skötsel eller åtgärder för en specifik lokal kontakta din länsstyrelse.

Svenska Botaniska Föreningen
Världsnaturfonden WWF
ArtDatabanken